দুপৰীয়া

"তোমাক দেখি তাই বৰ ভাল পালে চাগৈ, নহয়?"

"অ', বৰ ভাল পালে। বৰ ভাল পালে। বেচেৰীৰ একেবাৰে কি কৰোঁ কি নকৰোঁ লাগি পৰিল, এবাৰ মোৰ হাতত ধৰিলে, এবাৰ সৰুবাপৰ হাতত ধৰিলে, এবাৰ ইটো উলিয়ালে, এবাৰ সিটো উলিয়ালে, বহিবলৈ চকীখনকে দিব নে মূঢ়াটোকে দিব --- "

"অ', হ'বতো! তাই নো বাৰু ভাবিছিল নে অত বছৰৰ মূৰত হঠাতে তুমি এনেকৈ গৈ ওলাবাগৈ, নিজে বিচাৰি উলিয়াবা। আৰু ৰমেশ?"

"অ', নাই, ৰমেশক নাপালোঁ। অলপৰ কাৰণে নাপালোঁ।"

"এঃ!"

"সৰুবাপে ক'লে শিখমন্দিৰৰ ওচৰৰপৰা চিটীবাছ পোৱা যাব, সেইখিনিতে চিটীবাছলৈ ৰৈ থাকোঁতে-থাকোঁতে দেৰি হৈ গ'ল। এখনতো উঠিব নোৱাৰিলোঁ, মানুহেৰে একেবাৰে ঠাহ খাই আহিছে। ৰিক্সাৰেই গ'লোঁগৈ। আমি গৈ পোৱাৰ প্ৰায় দুই মিনিটমান আগেয়েই বোলে ৰমেশ অফিচলৈ বুলি ওলাই গ'ল। অলপৰ কাৰণে। বৰ বেয়া লাগিছিল সঁচাই।"

"ৰমেশে নো নিজে এবাৰ তোমাক দেখা কৰিব নোৱাৰিলে নে?"

"এ, পিছদিনা পুৱাইতো আহিবই লগা হ'ল, ইপিনে সেইদিনা ৰমেশ বোধহয় বহুনিশা ঘৰ পালেহি, মাজে-মাজে দেৰি হয় বোলে, নহ'ল আৰু তাৰ অহা। সময়মতে খবৰ পোৱাহেঁতেন ঠিক আহিলহেঁতেন। তাক ইমান লগ পাবৰ মন গৈছিল—"

"সিও কিন্তু বেয়া পাইছে দেই। একেবাৰে মূৰামুৰি সময়তহে তোমাৰ সিহঁতলৈ মনত পৰিল। সৰু আইতাহঁত সেইদিনা তোমাক অকলে এৰি চান্দমাৰীলৈ যাবলগীয়া নহ'লেতো সেইদিনাই নগ'লাহেঁতেন, যোৱাই নহ'লহেঁতেন। একেবাৰে যোৱাই নহ'লহেঁতেন।"

"এ হয় বাইদেউ, সি সঁচাকৈ বেয়া পালে নেকি বাৰু?"

"পাবতো। অৱশ্যে, কি জানা, একো ক'ব নোৱাৰি। কিজানি ভালেই পাইছে তোমাক লগ নাপাই, কিজানি ইচ্ছা কৰিয়েই নাহিল। কথানো সি কেতিয়া বেছি কয়? আৰু আজিকালি বোলে পৰাপক্ষত একো নকয়েই। তুমি সাতৰাজ্যৰ কথা সুধিলাহেঁতেন, বৰ অস্বস্তিত পৰিলহেঁতেন সি। ক'তো আজিকালি বেছি ওলোৱা-সোমোৱাও নকৰে বোলে—তেওঁ সেইবাৰ মাজনীক চাবলৈ যাওঁতে লগ পাই আহিছিল নহয়—মাথোঁ অফিচ-ঘৰ, ঘৰ-অফিচ, কি যে হৈ গ'ল ল'ৰাটো—সঁচাই, একো ক'ব নোৱাৰি।"

"সঁচাই।"

"সঁচাই।"

"সঁচাই, নহয় বাইদেউ? কি জানা, তাইও তাকেই ক'লে। ক'লে, আজি কাউৰীৰ আগত চাউল দি চাই গম পোৱাহেঁতেনো ধৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন। পুৱৰপৰা ময়েই এনেদৰে গৈ ওলামগৈ, সপোনতো মনত নেখেলালেহেঁতেন। প্ৰায়েই কাউৰীৰ আগত চাউল দি চায় হ'বলা। লখিমীয়ে হেনো বৰ ৰং পায়, তাইক চাউল বছাত লাগি দিবলৈ মাতিলেই হেনো তাই তেনেকৈ চাউল থ'বই—"

"লখিমী? কোন লখিমীৰ কথা কৈছা?"

"অ', লখিমীৰ কথা তোমাক কোৱাই নাই। ৰমেশহঁতৰ ঘৰৰ পিছপিনৰ কেশৰ পেস্কাৰৰ ঘৰৰ সৰুজনী—সেই যে এবাৰ পূজাত আহিছিল, মনত নাই?"

"অ, অ, খুব কান্দিছিল যে?"

"ধেৎ—নহয়, জানো, হয়েই নেকি, কান্দিছিলে হ'বলা তাহানিখন—আজিকালি আৰু নাকান্দে কিন্তু, দ্বিতীয় শ্ৰেণী পালেগৈ, বৰ দুষ্ট হৈছে—"

"পেস্কাৰৰ ঘৰলৈও গৈছিলা নেকি?"

"নহয়, নহয়, ৰমেশহঁতৰ ঘৰতে। ৰিক্সাৰপৰা নামিয়েই এটা চঁক্ খালোঁ। হাতত ফলি-পুথি লৈ দৌৰি-দৌৰি লখিমীজনীয়েই পদূলিমুখতে ঘপহকৰে ওলাই পৰিলহি, একেবাৰে দলিটো অহাদি আহিল। পদূলিমুখত লগৰ এগাল সৰু-সৰু ছোৱালীয়ে 'লখিমী, আমি যাওঁ, তুমি থাকিলা' কৈ চিঞৰিব ধৰিলে, স্কুলৰ দেৰি হৈছে। জানা বাইদেউ, মই যে এটা চঁক খালোঁ—মই ভাবিলোঁ, তাইৰনো কেতিয়া ইমান এজনী ছোৱালী হ'লগৈ, আমিনো কি শুনিছোঁ অতদিনে!"

"খাবা তো!"

"কি দৌৰে! এডাল ৰঙা ৰিবন মাৰিছে, বৰ ধুনীয়া দেখি। নতুন ৰিবন, নিজৰ মাকক হেনো চুবলৈকে নিদিয়ে, মাহীদেউৰে—তাইক মাহীদেউ বোলে—মাৰি নিদিলে নতুন ৰিবন হেনো পিন্ধাই নহয়গৈ। সেইখন কৰোঁতে ইপিনে স্কুলৰ ঘণ্টা পৰি গ'লগৈ, মাহীদেউজনীৰো তৎ নাই, স্কুলীয়াজনীৰো গাত হুচ নাই, ইপিনে পদূলিমুখত ছোৱালীবোৰে চিঞৰিছে, সিপিনে জেওৰাখনৰ সিপিনৰপৰা পেস্কাৰনীয়ে চিঞৰিছে, বোলো তোৰ নহ'লনে—"

"কোঢ়াল এখন—"

"কোঢ়ালেই একৰকম। তাৰপাছত হ'লগৈ কি, মোক আৰু সৰুবাপক দেখি তাই থতমত খাই ৰৈ গ'ল, মুখত বুঢ়া আঙুলিটো ভৰাই এবাৰ চালে, তাৰপাছত আকৌ অহা বাটেই ভিতৰলৈ লৰ মাৰিলে। 'এ, তই থাকিলি তেনেহ'লে—' বুলি লগৰকেইজনী যাব ওলাল। লখিমী তেতিয়া আকৌ ৰ'ল, তাইহঁতক ৰ'বলৈ ক'ব খুজিছিল হ'বলা, ক'বই নোৱাৰিলে—মুখখন খুলিবই নোৱাৰিলে ভালদৰে, কিবা খোৱাবস্তুৰে মুখ ভৰ্তি, গাল দুখন গ্লেক্সৰ বেবীটোতকৈও বেছি ফুলি আছে। তাই হাতখনকে দাঙি ৰ'ব ক'লে, তাইহঁত কিন্তু গুচি গ'লগৈ। অ, তাই ভিতৰলৈ মাহীয়েকৰ ওচৰলৈ লৰ মাৰিলে—"

"আলহী আহিছে বুলি জনালেগৈ হ'বলা?"

"নহয়, তাই ক'লৈগৈ—মানে, কোনোমতে মুখৰ বস্তু যিমানখিনি পাৰে লৰালৰিকৈ গিলি লৈ, ক'লৈ—আজি স্কুলৰ দেৰি হ'ব বুলি মোক

কাউৰীলৈ চাউল সজাব নিদিলি, চা এতিয়া, আলহী আহি পালেই!”
“অ আই! ইমান কথা কয়?”
“ও—মানে কথা ক’ব পৰাৰ অৱস্থাত থাকিলে কয় হ’বলা দেই। মোৰ কিন্তু মনে ধৰিলে মাহীয়েকৰ লগত থাকিলে তাইৰ মুখখন খোৰাবস্তুৰেই ভৰি থাকে। সেইকাৰণেই দুয়োৰে ইমান ভাব নেকি জানো। পেস্কাৰনীৰ বোলে বৰ খং, সৰু ছোৱালী, তাই কি বুজে, খুজিলেও নুখুজিলেও যেতিয়াই তেতিয়াই যিহকে তিহকে তাইৰ পেটত সুমুৱাই দিব লাগেনে! মই ভাবিলোঁ, পেস্কাৰনীয়ে কি বুজে কিয় তাই এনেকুৱা বেছি-বেছি কৰে—নহয় বাইদেউ?”
“হয় ভাই। মিতুহঁতৰ কথা বৰ হেঁপাহেৰে সুধিলে চাগৈ?”
“ছানামাইহঁতৰ কথাও। তোমাৰ কথাও যে ইমান কয়। ফটো এখনো লৈ যাবলৈ মনত নেখেলালে—”
“অ’, ফটোকেইখন পঠিয়াই দিব লাগিব দেই, পাহৰি নাযাবা।”
“সৰুবাপুক যে ক’ত থ’ব ক’ত নথ’ব তাই, এনেকুৱাখন কৰিব ধৰিলে, তাক এবাৰ কিবা পাউডাৰ ঘঁহি দিলে, এবাৰ কিবা তেল ঘঁহি দিলে—মোকো, তাৰপাছত ভাত নোখোৱালৈকে উধাতু খোৱাৰদৰে আথে-বেথে যিখনহে কৰিব ধৰিলে, কি ৰান্ধিব, কি বাঢ়িব—”
“আঐ দেহি। আটাইখিনি কাম নিজেই কৰে হ’বলা, নে কাম কৰা ল’ৰা-টৰা আছে?”
“নাই, নিজেই আটাইখিনি কৰে, ঘৰ মোচাৰপৰা, ভাত ৰন্ধাৰপৰা গাইজনীৰ—মই দেখিলোঁ নহয় সেইদিনাই, দুপৰীয়াটো থাকি—ঘৰ-দুৱাৰ ইমান পৰিপাটি, চাফ-চিকুণ, বৰ কাম কৰিব পাৰে সঁচাকৈ, এই শৰীৰ লৈ—”
“খীণাইছে হ’বলা?”
“নাই, তেনেকৈ খীণোৱা নাই কিন্তু দেই, মাথোঁ শেঁতা পৰিছে খুব। যোৱা ছেপ্টেম্বৰত বোলে পেৰাটাইফয়ড হৈছিল, এতিয়া ভাল পাইছে। কাহহে আছে এতিয়াও অলপ—কাম-বন কৰি আছে আৰু—মোচাটোকে মচিছে আকৌ, সামৰাখিনিকে আউল-বাউল কৰি আকৌ সামৰিছে—”
“হয়ো দিয়াচোন, কাম-বনতো মনটো বহাই নাৰাখিলে নো তাই কেনেকৈ থাকিব?”
“নটাতে ৰমেশ অফিচলৈ যায়গৈ। তাৰপাছত ওৰে দিনটো অকলে। কেতিয়াবা পেস্কাৰনী আহে, কেতিয়াবা ওচৰ-কাষৰৰ কোনোবা-কোনোবা আহে—বেছি ভাগ সময়—”
“ইস্ মই হোৱাহেঁতেন কিন্তু কি যে কৰিলোহেঁতেন ক’ব নোৱাৰোঁ ভাই।”
“সঁচাই বাইদেউ। খাই-বৈ উঠি দুয়ো চোতালতে বহিলোঁ, কৰিবলৈ একো নাছিলে তাইৰ। কথাটো মোৰ বৰ মনত বাজিছিল। আহোঁতে কাষৰে এটুকুৰা খোলা ঠাইত কিছুমান ল’ৰাই ক্ৰিকেট খেলি থকা দেখিছিলোঁ, সৰুবাপে ক’লে সি তালৈ যায়, ক’লোঁ—যা, পাঁচটাৰ ভিতৰতে আহিবি উভতি। আমাক নিবলৈ চান্দমাৰীৰপৰা সৰু আইতাহঁতৰ গাড়ীখন পাঁচটা ছটামানৰ ভিতৰতে আহিব। তাৰপাছত দুয়ো চোতালতে মূঢ়া দুটা পাৰি বহি থাকিলোঁ।”
“উঁ?”
“লাহে-লাহে অ’ত এডোখৰ ত’ত এডোখৰকৈ তাই বহুতো কথাই ক’লে। আমাৰ সমুখতে চোতালৰ ৰ’দত চালনিখনত জৰা চাউল আছিল, মই লখিমীৰ কথা ক’লত তাই দেখুৱালে, লখিমীয়ে কেনেকৈ কাউৰীলৈ চাউল আগবঢ়ায়।”
“অ, জানো-জানো—আমাৰ ঘৰতো কৰিছিলোঁ কেতিয়াবা-কেতিয়াবা। মাজত এভাগ, তাৰ চাৰিওপিনে উত্তৰে-দক্ষিণে, পূবে-পশ্চিমে চাৰিভাগ, কাউৰীয়ে যি পিনৰ চাউল খায় সেইদিনা সেইপিনৰপৰা আলহী আহিব। নহয়?”
“অ। লখিমীয়ে বোলে সুধিছিল, মাজৰ ভাগটোৰপৰা কাউৰীয়ে খালে কি হ’ব?’
“কি ক’লে তাই?”
“কি আৰু ক’ব। ক’লে, মাজৰ ভাগ মানে আমাৰ ঘৰটোৱেই, তাৰ চাৰিওপিনে চাৰিটা দিশ, মাজৰ ভাগৰপৰা খালে একো নহয়। তাৰ মানে ঘৰৰ মানুহেই ঘৰলৈ আহে কিজানি। মই সুধিয়েই পেলালোঁ, আহে নেকি আলহী খুব ঘনাই তাইৰ ঘৰলৈ।”
“আহে নেকি? হওক তেও, তথাপি দু-আষাৰ মনৰ কথা কোৱাৰ এটা লগ—”
“এ, মনৰ কথা তাই ক’ব পৰাহেঁতেন আছিলেই। যি একোজন আলহী! মোকেই তাই একো ক’ব নোখোজে—খুঁচি-খুঁচি পাকে-প্ৰকাৰে হে যিখিনি পাৰোঁ শুনিলোঁ। তথাপি কত কথাই নক’লে। মই নিজে-নিজে অনুমান কৰিহে ল’লোঁ, নিজে-নিজে সাজিলোঁ। ভৰ দুপৰীয়াৰ নিৰ্জন, মোক অকলে পাইছে, সেইহে চাগৈ তাই সেইখিনি মুখখন খুলিলে।”
“কেলেই? কেলেই? কিনো কৈছা তুমি?”
“মানে, বেলি উঠি আহিছে, চোতালত ৰ’দৰ তেজ, নাৰিকলগছবোৰৰ পাতত কোনো সাৰি শব্দ নাই, মোৰ লগত অতদিনৰ পাছত তাই অকলে, চাৰিওপিনে নিজম, ইকৰাৰ বেৰখনৰ মাজেৰে ৰাস্তাটোৰ যিখিনি দেখা যায় তাত মাথোঁ কোবাল ৰ’দ আৰু এখন পাণৰ দোকান, বন্ধ, আৰু তাৰ তলত নেজ কোঁচাই কুকুৰ এটা শুই আছে। জনপ্ৰাণী নাই। নাৰিকলগছবোৰৰ পাতত এটা শব্দ নাই। আকাশত মেঘো নাই—ভাবাচোন কেনেকুৱা?”
“মই ইমান ভাবিব নোৱাৰোঁ পাই—বুজিছোঁ কিন্তু। তুমিয়েই কোৱা।”
“আৰু বহু ওখত, মেঘৰ চিন-চাব নোহোৱা আকাশত কেইটামান চিলা উৰি ফুৰিছে। বহু ওখত। নিচেই অকণি-অকণি দেখি চিলাকেইটা। বোধকৰোঁ পেস্কাৰৰ ঘৰত আৰু চাৰিওপিনৰ ঘৰবোৰত, এনেকি পাণৰ দোকানখনৰ মানুহবোৰেও জিৰাইছে।”
“ইমান নিতাল নে ৰমেশহঁতৰ সেইডোখৰ?”
“সেইখিনি সময়ত নিতালেই আছিল। আগেয়ে হেনো আৰু নিতাল আছিল। আগেয়ে কাচিৎহে সেই ৰাস্তাৰে মটৰগাড়ী গৈছিল। ইলেক্ট্ৰিক লাইটো নাছিল। আজিকালি খালি ঠাইবোৰত ঘৰ-দুৱাৰ উঠিল, এখন গেলামালৰ দোকান, এজন কোনোবা উকিল, কেইটামান দেচুৱালী ধোবা থকা এটা কেৰাচিনৰ টিনৰ চালি দিয়া ঘৰ—ৰমেশৰ ঘৰৰ চোতালৰপৰা সিহঁতে মেলি দিয়া কাপোৰবোৰ দেখা যায়—এটা—”
“বাৰু, বাৰু। কোৱাচোন, তাৰপাছত, তাই কি ক’লে?”

“বিশেষ নক’লে তেনেকৈ। মইহে ধেমালিৰ ছলেৰে উলিয়ালোঁ—‘কোৰাচোন, পূবৰপৰানো কোন আলহী আহিব পাৰে?’ এনেকৈ।”
“অ’। কাউৰীয়ে পূবৰ ভাগ খালেহি নেকি?”
“নহয়, কাউৰীবোৰে তেতিয়া কা-কা কৰিবলৈ এৰিছে, ক’ৰবাত নোহোৰা হৈছেগৈ। এটাই মাজতে আহি বৰ বেয়াকৈ চিঞৰিব ধৰিছিল বেৰখনৰ ওপৰতে, তাই হাত জোঁকাৰি খেদি দিলে ‘আহিল আহিল আকৌ এইজনী অমংগল সূচাবলৈ। গুচ গুচ’।”
“অ—তাৰপাছত, পূবৰপৰা—?”
“পূবৰপৰা মাজনীৰ শাহুৰেক আহিব পাৰে, নগাঁৱৰপৰা।”
“অ’ আই, সেইজনী!”
“অ, মাজনীৰ শাহুৰেক অৱশ্যে সাধাৰণতে পাছদিনাই বৰপেটালৈ যায়গৈ। কি কয় জানা? বহুত কথা কয়, যেনে চিৰদিনৰ স্বভাৱ, চেপি-চেপি। পাকে-প্ৰকাৰে বুজাই দিয়ে যে তাইক সুলক্ষণীয়া ছোৱালী বোলে অকল তেৱেঁহে, যদিও তাই আজিলৈকে কেঁচুৱা এটিৰো মাক হ’ব নোৱাৰিলে। আৰু কয় যে একো কৰাৰ নাই, বিধিৰ যেনে ইচ্ছা, কৰ্মফল কোনে খণ্ডাব। কৰ্মফলৰ কথা কয় বুঢ়ীয়ে—”
“কম বুঢ়ী নহয় পাই।”
“তাই মনে-মনে শুনি যায়। ঘৰখন উদং কৰি ৰখাৰ দোষ তাইৰেই, বুঢ়ীয়ে তাকেই ক’ব বিচাৰে আৰু কয়—”
“এ, আমি নুশুনো যোৱা তেওঁৰ কথা। পশ্চিমৰপৰা কোন আহে কোৱা।”
“পশ্চিমৰপৰা মানে গোৱালপাৰাৰপৰা কেতিয়াবা-কেতিয়াবা সুৰেন ঠাকুৰ আহি ওলায় হঠাৎ। সেই যে সুৰেন ঠাকুৰ, ফৰেষ্টৰ? ৰূপালীও আহে সদায় লগত।”
“ৰূপালীও আহে? কেলেই?”
“ৰূপালীৰ কাৰণেহে আহে আকৌ। তাই ৰেডিঅ’ত গান দিবলৈ আহে—জানাই দেখোন।”
“অ অ, হয়তো। তেওঁলোকৰ ল’ৰা এটা হৈছে বোলে?”
“তিনি বছৰ হ’ল। এতিয়াও বোলে ভাল নাম এটাকে বিচাৰি পোৱা নাই। মইনা বুলিয়েই মাতে বোলে এতিয়ালৈকে।”
“কি যে এটা নাম।”
“অ, নহয় বাইদেউ? ৰূপালীজনী বোলে আগতকৈ শকত হৈছে, ল’ৰাটোও বোলে বৰ মৰম লগা হৈছে। সুৰেন ঠাকুৰ সেই আগৰদৰেই, হলং-হলং খোজ, চিঞৰ-বাখৰ, হুলস্থূল, হো-হোকৈ হাঁহি। ৰূপালীজনীয়েও বোলে আগৰদৰেই অনবৰত মিচিক-মিচিককৈ হাঁহি থাকে।”
“তাই বৰ ভাল পায় চাগৈ সিহঁত আহিলে? ঘৰখনলৈ কিছু সাৰি শব্দ আহে।”
“ভাল লাগে। ৰূপালীহঁত আহিলে আৰু বহু মানুহ অহাৰ ধুম পৰে। আৰু ভিতৰে-ভিতৰে—বিশেষকৈ যেতিয়া সিহঁত যায়গৈ—অলপ বেয়াও লাগে বোলে। কি জানা বাইদেউ, ঠিক হিংসা নহয়, এনেই এটা কিবা যেন—”
“মই বুজিছোঁ বাৰু। ৰূপালীয়ে কি কয়?”
“কি? তাইৰ কথা? নাই, সেইবোৰ কথা বৰকৈ উঠাৰ সুবিধাই নহয় এই হুলস্থূলৰ মাজত। গান-বাজনাৰ মানুহৰ কথা, ৰেডিঅ’ৰ গায়িকা—যোৱা কালি ‘অনুৰোধৰ গান’ত তাইৰ গানটো শুনিছিলানে?”
“কোনটো? ক’তা—”
“এ, তুমি একোকে নুশুনা। আগেয়েও গাইছিলে সেইটো, ৰেডিঅ’ত। সেইদিনা গানটোলৈও মনত পৰিছিল তাই কথা কৈ থাকোঁতে, বৰ ভাল লাগে শুনি। ‘ভৰ দুপৰীয়া, মোৰ মন উৰণীয়া, কিয় মোৰ মনলৈ, এই পচোৱা’—”
“অ’ সেইটো। ধেৎ—সেইটো মইও শুনিছোঁ। কালিহে কেতিয়া গ’ল ক’ব নোৱাৰোঁ। বাৰু যাওক—তুমি কি বুজাব খুজিছিলা জানো—মানে, ৰূপালী বৰ ধুনীয়া তো দেখিবলৈ—”
“অ? অ?”
“আৰু তাই—মানে ৰূপালীৰ তুলনাত অন্ততঃ—”
“ইস, বাইদেউ, তেনেকৈ ক’ব পায় জানো? তাই যদি কেনেবাকৈ শুনে—”
“মই, কথাটোহে কৈছোঁ আকৌ। আকৌ ৰূপালীৰ কিমান গুণ, কিমান ধুনীয়া মাত—”
“কি জানা বাইদেউ, মইও তোমাক কোৱা নাই ক’ব নাপায় বুলি। ছিঃ পাপেই লাগিব কিজানি, ইমান কেনেকুৰা কথাবোৰ মনলৈ আহে পাই, সঁচাই। ৰূপালীৰ কথা তাই কৈ থাকোঁতে কা-কা কৰি কঠুৱা মাতেৰে সেই কাউৰীজনী আকৌ এবাৰ চোতালত ছাঁ পেলাই উৰি গৈছিল। কাউৰীৰ বিষয়ে যে সেই কিবা এখন ৰচনা আছিল, মনত খেলালে। কাউৰী বৰ উপকাৰী চৰাই, বৰ দৰ্কাৰী জীৱ, প্ৰকৃতিৰ সকলো লেতেৰা বস্তু গুচাই পৃথিৱীখন পৰিষ্কাৰ কৰি ৰাখে, কিন্তু কাউৰী দেখিবলৈ আপচু, কাউৰী দেখি বা কাউৰীৰ মাত শুনি কোনেও আনন্দ নাপায়। বিধাতাই বাৰু কিয় কাউৰীজনী সৃজিলে, সকলোৰে বেয়া বোলে, কাৰো মনত নো তাই কেতিয়াবা আনন্দ দিব পাৰিবনে? অ, তাৰপাছত উত্তৰৰপৰা আহে আমাৰ অক্ষয় কেতিয়াবা। আজিকালি বৰ্ণিহাটত থাকে, ঠিকা কৰে। ঘৰলৈ যাবলৈ আহে। গুমৰি-গুজৰি গম্ভীৰ হৈ তিতা মুখ কৰি থাকে। মুখেৰে ফুটাই নকয় যদিও, তাই বুজে অক্ষয়ৰ নালিচ হ’ল, ভায়েকৰ জীৱনটো তায়েই মাটি কৰিলে। ৰমেশে কিমান ভাল ছোৱালী, ৰূপে-গুণে লক্ষ্মী-সৰস্বতীৰদৰে কইনা পাব পাৰিলেহেঁতেন, এতিয়া তাইৰ বোজাটো মূৰত লৈ—”
“ছিঃ, ৰমেশৰ আগতেই কয় নে সেইবোৰ?”
“নহয়, নহয়, ইমান খুলি নকয় কেতিয়াও, নুবুজানো কেলেই? মই অক্ষয়ৰ মনৰ কথাহে কৈছোঁ, আটায়ে দেখোন জানেই। আৰু কয়, হতচিৰি যোৱা আপী, সৰুতে মাউৰা হৈ মোমায়েৰ-মামীয়েৰক জ্বলাই-জ্বলাই খালি, এতিয়া—”
“বাৰু অক্ষয়ৰ কথা থাওক। আৰু কোন? উত্তৰ হ’ল, এজনেই হ’ব এতিয়ালৈ, কাইলৈ ভালদৰে শুনিম এতিয়া, দখিণৰপৰা—”
“কংস জেঠাইদেউ। ৰঙিয়াৰপৰা। ‘দক্ষিণৰপৰা কংস জেঠাইদেউ’, কেনেকুৰা শুনি, নহয়? হাঁহিয়েই উঠে পাই।”
“কংস জেঠাইদেউৱে হাঁহি উঠা কথা কয়?”
“ধেৎ, তুমি একো নুবুজা, শুনাচোন ভালদৰে। হাঁহি উঠা কথা সুৰেন ঠাকুৰেহে কয়। কংস জেঠাইদেউৰেই একমাত্ৰ ভাল কথা কয়, যাৰ

কথা শুনি তাই নাভাবে, মোক খং কৰিছে, ককৰ্থনা কৰিছে, ইতিকিং কৰিছে, পুতৌ কৰিছে। তেওঁ কয় ব্ৰত-ট্ৰত কৰাৰ আৰু দৰ্কাৰ নাই আই, মাদুলি-টাদুলি সেইবোৰ এৰি পেলা। ডাক্তৰে কৈছেই, তোৰ সন্তান হোৱাৰ বাট একেবাৰে মৰি যোৱা নাই, কি যে গোলমালখন হৈছে তোৰ তেওঁলোকে ঠিক ধৰিবই পৰা নাই, মাজে-মাজে এনেকুৱা দুটা-এটা কে'ছ পোৱা যায়েই। দুখ কৰি নাথাকিবি, ভগৱানে কৰিলে এদিন হ'বগৈ, ঘৰখন ভৰিব, সংসাৰ পূৰ হ'ব, আই অ', তই পূজা-পাতল কৰি দুখ কৰি নাথাকিবি, মই আৰু এবাৰ আশীৰ্বাদ কৰি গ'লোঁ—"

"আঐ দেহি! তেওঁ হ'বলা জেঠীদেউৰ গলব্লাডাৰৰ লেঠাতে এতিয়াও আহি থাকে?"

"অ, ডিব্ৰুগড়লৈ নিয়েই আছে। পৰমাদাদাও আহে লগত। মানুহজন বৰ জুৰুলা হ'ল। লাখুটি লয় আজিকালি।"

"জেঠীদেউৰো জানো কম কষ্ট হ'ল?"

"অ, জেঠীদেউৰো জানো কম কষ্ট হ'ল। ভাল মানুহবোৰৰ হে ৰাজ্যৰ বিপদবোৰ হ'বগৈ পায়।"

"বাৰু, কোৱা এতিয়া, আৰু?"

""আৰু আহে...অঃ, বহু মানুহ বাইদেউ...এনেদৰে কথা কৈ-কৈ পাছত এসময়ত একেবাৰে নিজম পৰি গ'লোঁ। আৰু নো কিমান এইবোৰকে কথা পাতিম। তাই মনে-মনে থাকিল। বেলিৰ ছায়া পৰি আহিল। চিলাবোৰ তেতিয়াও বহু ওখত অকণি-অকণি হৈ উৰি আছে। আকাশৰ নীলা তেতিয়াও ইমান তেজাল, চাই মোৰ চকু ছাট মাৰি ধৰিলে।"

"তাই কি কৰিলে?"

"আমি খৰিচাঙৰ তললৈ মুঢ়া দুটা লৈ গ'লোঁ, কাৰণ বেলিটো আহি ইমানপৰে মুখতে পৰিলহি। ধোবাবোৰে মেলি দিয়া বগা বিছনা চাদৰ এখনলৈ একেৰাহে চাই তাই বহি থাকিল, আৰু কোনো কথা নুলিয়ালে।"

"তুমিও নুলিয়ালা?"

"নাই, মইও একো নামাতিলোঁ। কাণ পাতি শুনিলোঁ, বহু দূৰত, ডাঙৰ ৰাস্তাত, এখন মটৰ চলিছে। গাইজনীয়ে মাজে-মাজে হাম্বা-হাম্বা কৈ উঠিছে। চোতালৰ ওপৰৰ আৰু পাকঘৰৰ চোতালৰ বস্তুবোৰৰ ছাঁবোৰ—বঠিখন, পানীৰ বাল্টিটো, তামোলৰ বটাটো, পানীৰ কলটো, আঁউজা চকীখন, গেন্ধাই ফুল আৰু শেৱালিৰ গছ কেইডাল, এই আটাইবোৰৰে ছাঁবোৰ ওলোটা পিনে হালি পৰিব ধৰিছে। ইকৰাৰ বেৰখনৰ ফাঁকেৰে চাই দেখিলোঁ, পাণৰ দোকনখন তেতিয়াও বন্ধ, ৰাস্তাত তেতিয়াও ৰ'দ, আৰু দোকানখনৰ তলত নেজ কোঁচাই কুকুৰটো তেতিয়াও শুই আছে, মাথোঁ ক'ৰবাৰপৰা তিনিটা হিন্দুস্তানী খৰি ফলা মানুহ কান্ধত কুঠাৰ লৈ পাৰ হৈ গ'ল। সিহঁতে কোনো কথা-বতৰা নপতাকৈয়ে গ'ল, সিহঁতৰ ভৰিৰ খোজৰো কোনো শব্দ নহ'ল। দেখিলোঁ, চোতালত ক'ৰবাৰপৰা দুটা শালিকা চৰাই ওলাইছে, টুক-টুককৈ চোতালৰ ইমূৰৰপৰা সিমূৰলৈ ঘূৰিব ধৰিছে।"

"তুমি তেতিয়া কি কৰিলা?"

"মই একো নকৰিলোঁ। মেলি দিয়া বিছনাচাদৰখনলৈ মইও কিছুপৰ চালোঁ তাইৰ লগতে, ইমান উজ্জ্বল বগা, মোৰ চকুত ছাট মাৰি ধৰিলে। মই চকু ঘূৰাই আনিলোঁ। কি দেখিলোঁ জানা? কি দেখিলোঁ জানা? তাই চাউলৰ ভাগকেইটাৰ পিনে একেৰাহে চাই আছে। তাই অবাক হৈ গৈছে। কাউৰীজনীয়ে মাজৰ ভাগটোৰপৰা চাউল খাব ধৰিছে।"

"কি? কেলেই, খালে কি হ'ল?"

"তাইও নুবুজিলে প্ৰথমতে। তাৰপাছত হঠাৎ তাই মোৰ পিনে চাই এবাৰ লাহেকৈ হাঁহিলে, তাৰপাছত মোৰ কোলাত ধপকৈ মূৰটো পেলাই দি দুহাতেৰে মোক সাবটি ধৰিলে, মই ভাবিলোঁ তাইৰ কিবা খুব বিষাইছে হঠাৎ। হয়তো মূৰ কামুৰিছে, অত সময় ৰ'দত বহিছে, সেই বগা কাপোৰখনলৈ চাই আছে। মই সুধিলোঁ, কি হ'ল, এনেকুৱা কৰিছা কেলেই? প্ৰথমতে তাই একো নামাতিলে, বৰং মোক বেছি কপকপীয়াকৈহে চেপি ধৰিলে। এইদৰে কিছু সময় গ'ল, তাৰপাছত তাইৰ হাতৰ বান্ধ লাহে-লাহে ঢিলা হৈ আহিল, তাৰপাছত মোৰ কোলাত গোজা মূৰটো নোতোলাকৈয়ে তাই ক'লে, বাইদেউ, মোৰ ভিতৰত কিবা এটা লৰিছে—"